

छेत्तेली भाषाको अध्ययन

मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत

स्नातकोत्तर चौथो सत्र पाठ्यांश ४८३ को

प्रयोजनार्थ प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

बमबहादुर धामी

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

नेपाली केन्द्रीय विभाग

कीर्तिपुर, काठमाडौं

२०७७

शोधनिर्देशकको सिफारिस

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा समाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागको एम. ए. चौथो सत्रका विद्यार्थी बमबहादुर धामीले *छेत्तेली भाषाको अध्ययन* शीर्षकको यो शोधपत्र मेरा निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । प्रस्तुत शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

मिति : २०७७/१०/१५ गते

.....

शोधनिर्देशक

सहप्रा. डा. भरतकुमार भट्टराई

नेपाली केन्द्रीय विभाग

त्रि. वि कीर्तिपुर, काठमाडौं

स्वीकृतिपत्र

१. प्रा.डा. कृष्णप्रसाद घिमिरे .....
(विभागीय प्रमुख)

२. सहप्रा.डा. भरतकुमार भट्टराई .....
(शोधनिर्देशक)

३. सहप्रा.डा. गोविन्दप्रसाद शर्मा .....
(बाह्य परीक्षक)

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

मिति : २०७७/११/१९

कृतज्ञताज्ञापन

छेतेली भाषाको अध्ययन शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मैले त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह चौथो सत्रको शोधपत्र ४८३ को प्रयोजनका लागि आदरणीय गुरु सहप्रा.डा. भरतकुमार भट्टराईको कुशल निर्देशनमा तयार पारेको हुँ। यस शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा मलाई आवश्यक सुझाउ, सल्लाह र मार्गदर्शन प्रदान गर्नुभएकोमा उहाँप्रति म हार्दिक कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु।

प्रस्तुत शोधपत्र तयार गर्न स्वीकृति प्रदान गर्ने त्रि. वि. नेपाली केन्द्रीय विभाग र विभागीय प्रमुख प्रा. डा. कृष्णप्रसाद घिमिरेज्यूप्रति म आभारी छु। यस शोधपत्र तयार पार्ने सन्दर्भमा आवश्यक सरसल्लाह दिनुहुने त्रि. वि. नेपाली केन्द्रीय विभागका आदरणीय गुरु प्रा.डा.देवीप्रसाद गौतम, प्रा.डा. महादेव अवस्थी, प्रा. डा. खगेन्द्रप्रसाद लुइटेल्, प्रा.डा. रमेशप्रसाद भट्टराई, डा. नारायणप्रसाद गडतौला, डा. दुर्गाबहादुर घर्ती, डा. नेत्रमणि सुवेदी, दीपक ढकालगायत विभागका सम्पूर्ण गुरुहरूप्रति कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु। शोधका क्रममा आवश्यक सामग्री उपलब्ध गराइदिने त्रि. वि. केन्द्रीय पुस्तकालय र नेपाली विभागीय पुस्तकालयप्रति म आभारी छु। यस्तै प्रस्तुत शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा आवश्यक सामग्री उपलब्ध गराइदिने रमेश बोहरा र योगेन्द्र धामीप्रति आभारी छु।

जीवनका विभिन्न कठिनाइहरूलाई पन्छाएर मेरा अध्ययनमा सम्पूर्ण रूपले सहयोग, हौसला, उत्साह प्रदान गर्नुभएकामा बुबा लालबहादुर धामी र आमा नान्तादेवी धामीप्रति आजन्म ऋणी छु। अध्ययन तथा शोधका क्रममा मलाई हौसला प्रदान गर्ने मेरा हजुरबुबा, श्रीमती, भाइबहिनी, भाइबुहारी, साथीहरू, इष्टमित्र तथा सम्पूर्ण आफन्तजनप्रति आभार व्यक्त गर्दछु। जीवनका विभिन्न अप्ठ्यारो परिस्थितिमा पनि हौसला प्रदान गर्नुहुने मेरा प्रेरणाकी स्रोत हजुरआमा स्व. मनमती धामीप्रति हार्दिक श्रद्धासुमन अर्पण गर्दछु र भन्दछु म सदैव तपाईंप्रति ऋणी छु। यसै गरी छेतेलीभाषी वक्ताहरूप्रति कृतज्ञता प्रकट गर्दछु।

अन्त्यमा शोधका क्रममा मलाई आवश्यक सरसल्लाह र हौसला प्रदान गर्नुहुने नेपाली केन्द्रीय विभाग एम. ए. चौथो सत्रका साथीहरू कृष्ण, मुक्ति, सुरज, अमर, विकुल, पार्वती, रजनी, सिर्जना, सुनिता, टेकमाया, भीमा, मीरा, बबिता, तुलसालगायत सम्पूर्ण साथीहरूप्रति आभार व्यक्त गर्दछु।

शैक्षिक सत्र: २०७२/७३

बमबहादुर धामी

क्रमाङ्क: १७

नेपाली केन्द्रीय विभाग

त्रि.वि.दा. नं. ९-२-६७६-००८-२०११

कीर्तिपुर, काठमाडौं

मिति: २०७७/१०/१९

विषयसूची

क्र.स. विषय	पृष्ठ स.
पहिलो परिच्छेद	
शोधपरिचय	
१.१ विषय परिचय	१
१.२ समस्याकथन	२
१.३ अध्ययनको उद्देश्य	२
१.४ पूर्वकार्यको समीक्षा	३
१.५ अध्ययनको औचित्य र महत्त्व	३
१.६ अध्ययनको क्षेत्र र सीमा	३
१.७ अध्ययन विधि	४
१.८ अध्ययनको रूपरेखा	४
दोस्रो परिच्छेद	
छेत्तेली भाषाको सामान्य चिनारी	
२.१ परिचय	५
२.२ जातिगत स्वरूप	६
२.३ उत्पत्ति तथा आगमन	६
२.४ बासस्थान	७
२.५ व्यवसाय	७
२.६ छेत्तेली भाषाको वर्तमान अवस्था	८
२.७ निष्कर्ष	९

तेस्रो परिच्छेद

छेत्तेली भाषाको ध्वनि र वर्णको अध्ययन

३.१ परिचय	१०
३.२ ध्वनिको परिचय	१०
३.३ वर्णको परिचय	१७
३.४ छेत्तेली भाषाका वर्णहरूको व्यतिरेकी वितरण	१८
३.५ निष्कर्ष	२२

चौथो परिच्छेद

छेत्तेली भाषाको शब्दवर्गको अध्ययन

४.१ परिचय	२३
४.२ नाम	२३
४.३ सर्वनाम	२५
४.४ विशेषण	२८
४.५ क्रिया	३२
४.६ क्रियाविशेषण	३६
४.७ नामयोगी	३७
४.८ संयोजक	३८
४.९ विस्मयादिबोधक	४०
४.१० निपात	४०
४.११ निष्कर्ष	४१

पाँचौँ परिच्छेद

छेत्तेली भाषाको व्याकरणात्मक कोटिहरूको अध्ययन

५.१ परिचय	४१
५.२ लिङ्ग	४१

५.३ वचन	४३
५.४ पुरुष	४४
५.५ आदर	४५
५.६ कारक	४५
५.७ काल	४९
५.८ पक्ष	५०
५.९ अर्थ	५२
५.१० वाच्य	५४
५.११ ध्रुवीयता	५५
५.१२ निष्कर्ष	५७

छैटौं परिच्छेद

सारांश तथा निष्कर्ष

सारांश	५८
निष्कर्ष	५९
परिशिष्ट	६२
सन्दर्भ ग्रन्थसूची	७३